

บทที่ 8

หลักและวิธีสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษานั้นมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเอาไว้หลากหลายแนวคิด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับนโยบายการจัดการศึกษาของแต่ละโรงเรียนว่าจะเน้นหนักทางด้านใดเป็นอันดับแรก สิ่งที่ครูควรคำนึงคือต้องรู้จักเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้อย่างแท้จริง เช่น เข้าใจธรรมชาติของเด็ก พัฒนาการด้านต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งครูอาจจะทราบได้ดังต่อไปนี้

ความพร้อมทางการเรียน

ความพร้อมนั้นมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะสื่อให้ได้ทราบว่าอวัยวะส่วนใดพร้อมที่จะตอบสนองกับการสอนได้อย่างตรงจุดและแม่นยำ เด็กต้องการที่จะมีทักษะเบื้องต้นเสียก่อน เช่น ก่อนจะเดินได้ต้องมี การคลานและพยายามเกาะบางสิ่งบางอย่างเพื่อยืนขึ้น ดังนั้นทักษะ เบื้องต้นหรือความพร้อมของการเดินก็คือ การคลานและการพยายามที่จะเกาะบางสิ่งบางอย่าง เพื่อยืนขึ้น หลังจากนั้นเด็กจะเริ่มหัดก้าวขาเดิน

ขบวนการที่นักเรียนใช้ในการเรียนก็เกี่ยวข้องกับความพร้อมเช่นกัน ถ้าครูให้เด็กนักเรียนฟังเกี่ยวกับบางสิ่งที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหา เด็กก็คือความพร้อมอย่างหนึ่ง

การปรับสภาพอารมณ์และเจตคติของเด็กนักเรียนต่อโรงเรียนก็เกี่ยวกับความพร้อมเช่นกัน ถ้าเด็กมีความรู้สึกที่ไม่ค่อยดีต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนหรือต่อครูผู้สอน เราก็สามารถที่จะค่อย ๆ นำทางให้เขาได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีและอารมณ์ได้คล้อยตาม ในบางครั้งอาจจะต้องมีการบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมบ้าง หรือบางครั้งต้องใช้เวลาจนกว่าเด็กจะพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

การจูงใจ

สิ่งที่ต้องคำนึงในลำดับแรกก็คือ ต้องให้เด็กนักเรียนได้รู้ถึงคุณประโยชน์ของการเรียนหรือของวิชาที่เรียน ครูควรเตรียมบทเรียนนั้น ๆ และแจ้งให้เด็กทราบเพื่อทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และเป็นการจูงใจและเป็นการจูงใจในการเรียนด้วย ผู้เป็นครูควรเข้าใจสิ่งต่อไปนี้

1. เด็กต้องเข้าใจและต้องการที่จะเรียน สามารถทำได้โดยใช้กลุ่มของเด็กเป็นตัวกดดันหรือเป็นตัวจูงใจเพื่อให้อยากเรียน แต่ทั้งนี้สิ่งที่จะเรียนนั้นต้องอยู่ในความสนใจและเหมาะสมกับระดับชั้นของเด็กด้วย
2. การที่จะเพิ่มความสนใจในการเรียนให้กับเด็กนั้น ครูควรมีการเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติ และความเป็นมาและความสำเร็จของสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้นที่ครูจะสอน อาจจะรวมไปถึง ขั้นตอนตามลำดับในการกระทำให้เกิดความสำเร็จ สิ่งเหล่านี้จะเสริมให้เด็กได้เกิดแรงจูงใจได้ระดับหนึ่ง
3. ครูควรกำหนดจุดมุ่งหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาวร่วมกับเด็ก ในบางเรื่องที่สามารถจะทำได้ และเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก

การเสริมแรง

สิ่งที่สำคัญอย่างมากสำหรับเด็กที่สอบไม่ผ่านก็คือการจัดประสบการณ์ที่จำเป็นบางอย่างให้กับพวกเขา การจัดนั้นต้องคำนึงถึงด้วยว่าเด็กสามารถทำได้สำเร็จตามความต้องการหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเริ่มต้นบทเรียน ถ้าเด็กสามารถทำสิ่งนั้นได้สำเร็จก็จะเป็นแรงเสริมที่จะทำให้เด็กมีกำลังใจในการทำงานขั้นต่อ ๆ ไป กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ต่าง ๆ นั้น ต้องมีกระบวนการและโครงสร้างที่แน่นอนจึงจะทำให้เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้เหล่านี้ประสบความสำเร็จ

การที่เด็กได้ตอบสนองต่อสิ่งที่ครูให้ได้อย่างถูกต้อง จะต้องมีการพูดชมเชยหรืออาจจะใช้วิธีการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเสริมแรง กระทำการเสริมแรงไปเรื่อย ๆ จนกว่าเด็กสามารถตอบสนองสิ่งเหล่านั้นได้ด้วยตนเอง โดยที่ครูพยายามให้เด็กได้คิดคำนึงจากสิ่งที่ได้เคยกระทำไปแล้ว ถ้ามีการเสริมแรงเด็กก็ยังสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะเสริมแรงให้เด็ก ซึ่งอาจจะเป็นการพูด การกระทำอย่างใดก็ได้ เพื่อให้เด็กเกิดการตอบสนองต่อสิ่งนั้น แต่ต้องดูความเหมาะสมระหว่างสิ่งที่จะใช้เสริมแรงและตัวของเด็กเอง

การทำแบบฝึกหัด

เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้นจะมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าน้อยกว่าเด็กปกติ โดยทั่วไป ยิ่งกว่านั้นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับส่วนต่าง ๆ ของร่างกายยังมีผลต่อการเรียนรู้ของพวกเขาด้วย ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้การเรียนรู้ในส่วนต่าง ๆ ช้าไปกว่าเด็กปกติ ดังนั้นในการสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้นควรจะให้โอกาสกับพวกเขาในการที่จะให้เด็กทำกิจกรรมซ้ำ ๆ หรืออาจจะฝึกประสพ-การณ์เดียวกันแต่ใช้วิธีการที่หลากหลาย

การกระตุ้นหรือรื้อฟื้น

จากลักษณะท่าทางที่คล่องแคล่วของเด็กนั้น ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ เช่นการเข้าร่วมกิจกรรม ดังที่ สมิธ (Smith 1968 : 58) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ช่วย让孩子มีความสนใจเพิ่มมากขึ้นในการทำงาน
2. ช่วย让孩子ได้เตรียมตัวสำหรับขบวนการเรียนการสอน
3. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ช่วยให้รู้แหล่งข้อมูลอย่างรวดเร็ว
5. ช่วย让孩子แสดงออกอย่างถูกต้องแน่นอน และมีการเรียนรู้กว้างขวางมากขึ้น

ถ้าเด็กไม่ได้รับโอกาสเหล่านี้แล้ว จะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายและทำให้ความต้องการที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นลดน้อยลงไป

การเรียนหลาย ๆ วิชา

จากแนวคิดนี้ คือ การ让孩子ได้ฝึกด้านการเรียนใช้ความคิดมากเกินไปเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นี้ มีความสามารถที่พอจะเข้าใจได้ทีละเล็กน้อยหลังจากที่ได้ตอบสนองต่อการเรียนไปแล้ว ครูผู้สอนควรตระหนักว่าเด็กมักจะขาดความสนใจในการเรียนอยู่เป็นประจำ ดังนั้น การที่จะ让孩子เรียนรู้ในหลาย ๆ อย่างก็ควรจะเป็นการสอนที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ทุกวิชาที่สอนต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

การใช้ความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง

คนเราทุกคนมักจะมีความสามารถพิเศษบางอย่างอยู่ในตัว เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ก็เช่นเดียวกัน เขาสามารถที่จะแสดงความสามารถพิเศษเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ต้องใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี แต่มักจะขาดความสามารถในด้านทักษะการใช้ภาษา ครูควรพยายามสอนเน้นสอนในด้านที่เขามีความสามารถพิเศษเท่านั้น เพื่อจะให้ตัวเด็กได้ใช้ความสามารถพิเศษนี้เชื่อมโยงไปช่วยพัฒนาในด้านที่เขาขาดหายไป

ครูควรพยายามช่วยให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ยังไม่สามารถจะทำได้ โดยใช้กิจกรรมที่เขาถนัดหรือสามารถทำได้เป็นตัวนำ แต่พวกกิจกรรมที่เขาไม่สามารถจะทำได้ นั้นตัวเด็กเองอาจจะไม่อยากจะร่วมกิจกรรมนั้น เพราะว่าเขาเคยทำไม่ได้มาก่อน ครูจะต้องเลือกดูเพื่อให้เด็กได้อยู่ในสถานะที่เขาจะทำได้และจะไม่เกิดการผิดพลาด ก็สามารถช่วยให้เด็กค่อย ๆ มีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เขาไม่สามารถทำได้มาก่อน แต่ถ้าวางผิดพลาดครูไม่ควรจะลงโทษ ถ้าครูลงโทษยิ่ง จะทำให้เด็กขาดความมั่นใจมากยิ่งขึ้น

ความตั้งใจ

โดยทั่วไปเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้มักจะไม่ค่อยตั้งใจเรียน มีช่วงความสนใจสั้นมาก เด็กมักจะขาดความตั้งใจ เมื่อมีการเรียนการสอน มีอาการเหม่อลอย ไม่สนใจในการสอนหรือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอน การที่จะช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ในการพัฒนาเกี่ยวกับทักษะด้านการตั้งใจเรียนนั้น ควรจะเน้นไปที่สิ่งที่จะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียน การที่จะทำให้ความตั้งใจของเด็กเพิ่มขึ้น ควรคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

1. ต้องพยายามลดสิ่งที่เร้าความสนใจภายนอกของเด็ก โดยการจัดสัดส่วนให้เด็กทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นมุมใดมุมหนึ่งของห้อง ที่จะให้หนึ่งทำงานนั้นต้องไม่ใกล้กับประตูหรือหน้าต่าง พยายามควบคุมไม่ให้มีการรบกวนเด็กจากทั้งภายนอกและภายใน

2. พยายามเน้นและทำสิ่งที่จะเร้าให้เด็กสนใจในการเรียน การสอนหรืออุปกรณ์ ต่าง ๆ ต้องไม่ลำสมัยและพยายามให้เด็กได้มีส่วนร่วม เช่นอาจจะให้เด็กได้ช่วยถืออุปกรณ์ การสอนต่าง ๆ

3. จัดกิจกรรมการสอนในช่วงเวลาสั้น ๆ และเสริมกิจกรรมที่ยากเข้าไปในบทเรียนนั้นครูต้องพยายามสังเกตและระมัดระวังไม่ให้เด็กเกิดความสับสนเบื่อหน่ายหรือ

เริ่มไม่ตั้งใจเรียนอาจจะเนื่องมาจากอุปสรรคที่ใช้ในการสอนนั้นยากเกินไป ชับซ้อน
หรือไม่สร้างความสนใจของเด็กเท่าที่ควร

4. พยายามใช้คำถามต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจระหว่างการทำกิจกรรม และ
การ

ทำงานกลุ่มการทำเช่นนี้เพื่อจะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจมากขึ้นและเกิดความเข้าใจให้
เป็นอย่างดี การแข่งขันสามารถที่จะได้ต่อเมื่อเด็กมีการเรียนรู้เท่า ๆ กัน

การให้แสดงความคิดเห็น

การให้แสดงความคิดเห็นนี้ สามารถทำได้โดยการให้เด็กได้พูดหรือเดาโดย
ปกติเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้มักจะทำได้ไม่ค่อยดีนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะแรก ๆ
ของการเรียน อาจจะมาจากการที่ไม่เคยได้รับการฝึกฝนมาก่อน ในการที่จะใช้เด็กได้มี
ความพยายามที่จะแสดงความคิดเห็นนั้น ครูควรทำดังต่อไปนี้

1. มีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียน ควรจะได้เน้นและเสริมสร้าง
ให้เด็กได้พยายามในการแสดงความคิดเห็น ครูไม่ควรทำให้เกิดเสียรู้สึกโดยการวิจารณ์
หรือประเมินผลจากการแสดงความคิดเห็นไปในทางที่ไม่ดี

2. ครูควรให้เวลาเด็กโดยการรับฟังและให้ตัวอย่างที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิชานั้น ๆ
ด้วยการพูดและใช้ภาษาที่ถูกต้องพยายามทำให้เด็กเกิดความสนุกสนาน เด็กหลาย ๆ คน
ไม่มีโอกาสที่จะได้รับฟังการพูดคุยหรือสนทนาของผู้ใหญ่ที่บ้าน นอกจากการถูกตำหนิหรือ
เมื่อถูกทำโทษ หรืออีกนัยหนึ่งตัวเด็กไม่เคยได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นด้วย
ตนเอง เนื่องจากพ่อแม่เห็นว่าเขาเป็นเด็กปัญญาอ่อน

3. การแสดงความคิดเห็นโดยการพูดและการเดานั้น สามารถที่จะเร่งรัดได้
โดยการใช้อุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่าง เช่น ตุ๊กตาหรือหุ่นมือ การแสดงละครจะช่วยให้
เขาได้แสดงออกโดยการพูดและเดามากขึ้น

4. คำถามต่าง ๆ ที่ครูจะใช้ควรจะเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิด
เห็นและสามารถที่จะให้เด็กได้เวลาแสดงการกระทำต่าง ๆ ได้ด้วย แต่ถ้าเป็นคำถาม
เกี่ยวกับ ใช่หรือไม่เช่นนั้นเด็กไม่สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นอะไรเลยนอกจากคำตอบ
ใช่กับ ไม่ใช่ คำถามที่ครูใช้นั้นควรจะเป็นแบบที่ไม่มีคำตอบที่ผิด

การเรียนการสอนในปัจจุบัน เน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความรู้
ด้านเจตคติ และด้านทักษะ ฉะนั้นพฤติกรรมด้านใดจะเปลี่ยนไปมากน้อยย่อมขึ้นอยู่กับ

เด็ก นักเรียนว่าจะมีพฤติกรรมแต่ละด้านเพียงใดและประสบการณ์ใหม่ที่ครูจะให้จัดเป็นพฤติกรรมด้านใด ดังนั้นครูจะต้องใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ หลากหลายวิธี เพื่อให้เหมาะสมกับเด็กโดยเฉพาะกับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ครูต้องรู้จักเลือกวิธีสอนให้เหมาะสม จึงจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ให้ครบซึ่งจะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

หลักการจัดการเรียนการสอน

พัตน ภาสบุตร (2531 : 612 –614) กำหนดหลักการจัดการเรียนการสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ดังนี้

1. ปฏิบัติต่อเด็กเหล่านี้เหมือนกับปฏิบัติกับเด็กปกติ โดยไม่คาดหวังว่าจะได้รับการตอบสนองทางพฤติกรรม หรือการปฏิบัติให้ได้ผลเท่ากับเด็กปกติ แต่ควรให้ความเอาใจใส่โดย ดูแลให้กระทำกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่ควรปล่อยให้กำลังตามลำพังเหมือนเด็กปกติมากเกินไป

2. ฝึกให้เคยชินในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ฝึกนิสัยที่ต้องการให้เด็กมีหรือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จะต้องใช้เวลาในการฝึกโดยยึดหลักค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน ไม่ดุหรือว่ากล่าวหรือทำโทษอย่างรุนแรง ไม่เคี่ยวเข็ญให้ทำให้ดีเช่นเดียวกับเด็กปกติ แต่ควรฝึกให้ทำบ่อย ๆ ใช้เวลาสั้น ๆ ในการฝึก เพราะเด็กประเภทนี้มีระยะความสนใจสั้น หรือเปลี่ยนแปลงความสนใจรวดเร็วและเบื่อหน่ายง่าย

3. สอนให้สามารถจดจำและทำตามได้ทันทีภายหลังจากที่ทำการสอน เช่น การสอนให้มีมารยาทในการพูดว่า ขอขอบคุณ ครูจะต้องสร้างสถานการณ์ให้เด็กได้ใช้คำพูดนั้นได้ทันที และต้องติดตามให้ใช้ต่อไปเรื่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ ถ้าเด็กลืมและไม่ทำในสิ่งที่สอนไป ครูผู้สอนจำเป็นต้องทักท้วง ติดตามหรือทางใดทำตลอดเวลา จนกว่าจะทำได้เอง

4. สอนให้รู้จักเชื่อฟังคำสั่งและปฏิบัติตามระเบียบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นรู้จักการ ขอร้องอย่างสุภาพ เมื่อต้องการได้ของบางอย่างหรือต้องการกระทำสิ่งใด โดยพ่อแม่ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง ตลอดจนครูจะต้องเป็นต้น แบบที่ดีของเด็กเหล่านี้

องค์ประกอบของการสอน

การสอนมีความหมายได้หลายความหมาย แต่จุดหมาย แต่จุดหมายปลายทางของการสอน คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กนักเรียน เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบคือ ครู นักเรียน และสิ่งที่จะสอน

1. ครูหรือผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการสอน ฉะนั้นบุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ครูควรมีบุคลิกภาพของตนเองรวมทั้งรู้จักเลือกปรับปรุงเทคนิคและวิธีสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาและเด็ก โดยไม่ใช่ วิธีสอนแบบเดียว ควรมีการดัดแปลงและเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาในแต่ละเรื่อง เพื่อส่งเสริมให้เด็กประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

2. นักเรียน หรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับผู้สอน เนื่องจากความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นจึงต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แนะแนวและจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยพยายามจัดกิจกรรมให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้า รู้จักใช้สื่อการเรียนการสอนด้วยตนเองมากกว่า ที่จะฟังคำบรรยายจากครูแต่เพียงผู้เดียวนั้นคือครูจะต้องพยายามจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ซึ่งครูจะต้องจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งความสัมพันธ์กัน เพราะเป็นกระบวนการที่แยกจากกัน ไม่ได้ จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปตลอดเวลา (สุพิน บุญชูวงศ์, 2534 : 4-5)

ลักษณะการสอนที่ดี

ก่อนทำการสอนครูควรศึกษาการสอนลักษณะต่างๆ เพื่อนำมาพิจารณาวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสุพิน บุญชูวงศ์ (2534 : 10-12) ได้กล่าวถึง การสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีการส่งเสริมนักเรียนต้องกระทำ เป็นการเรียนที่นักเรียนได้ลงมือทำ จึงเป็น การเรียนที่ทำให้ประสบการณ์ที่มีความหมาย

2. มีการส่งเสริมให้นักเรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่มเป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันทั้งยังฝึกให้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

3. มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เป็นการเรียนที่นักเรียนด้วยความสุขสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. มีการใช้สื่อการสอน ได้แก่ สื่อการสอนจำพวกโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจ หรือช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายด้วย
5. มีกิจกรรมให้นักเรียนทำหลายอย่าง เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนและช่วยให้นักเรียนสนุกสนานในการเรียน
6. มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เด็กจะได้คิดหาเหตุผล คิดเปรียบเทียบ และคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ
7. มีการส่งเสริมความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เป็นต้นว่าส่งเสริมให้นักเรียนคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ดี มีประโยชน์ไม่ต้องเลียนแบบใคร และส่งเสริมกิจกรรมที่มีความงามทางสุนทรียภาพ ซึ่งอาจจะเป็นการวาดภาพ แสดงละคร ฯลฯ

วิธีการจัดการเรียนการสอน

ความหมายของวิธีสอน

วิธีสอนของครูถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการศึกษา กลายมาเป็นความจริงได้ ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวถึงความสำคัญและความหมายของวิธีสอนไว้ ดังนี้

วิธีสอนเป็นกระบวนการที่ทำให้จุดประสงค์หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏขึ้นได้ ฉะนั้นวิธีการสอนจึงเปรียบเสมือนที่เชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2513 : 28)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จุดประสงค์ต่าง ๆ ที่วางไว้จะบรรลุผลไม่ได้ ถ้าปราศจากวิธีสอน คล๊าค และสตาร์ (Clask and Starr) ได้อธิบายความหมายของวิธีการสอนว่าหมายถึงวิธีการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้เทคนิคการสอนเนื้อหาวิชาและสื่อการสอน เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการสอน (กาญจนา เกียรติประวัติ 2524 : 134)

วาริ ธีระจิตร ให้ความหมายของวิธีสอนว่า วิธีสอนคือการจัดกิจกรรมแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนา (วาริ ธีระจิตร 2530 : 50)

จึงอาจสรุปได้ว่า วิธีสอนหมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ครูนำมาใช้สอนนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

หลักการเลือกวิธีสอน

ในการพิจารณาเพื่อเลือกวิธีสอนแบบใดแบบหนึ่งนั้น ครูผู้สอนจะต้องศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของวิธีการสอนของวิธีสอนแต่ละวิธี ศึกษาจุดประสงค์การสอนที่วางไว้ศึกษาตัวเด็ก ตลอดจนสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน จุดประสงค์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพิจารณาเลือกวิธีสอน จุดประสงค์ของแต่ละอย่างต้องการวิธีการสอนที่แตกต่างกัน เช่น จุดประสงค์เพื่อที่จะให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์กับจุดประสงค์เพื่อให้เกิดเจตคติ ต้องการวิธีสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นก่อนจะเลือกวิธีสอนครูผู้สอนต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ให้เข้าใจถ่องแท้การกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะทำให้การเลือกวิธีสอนทำได้ชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. เนื้อหาที่จะสอน เนื้อหาที่มีความสำคัญต่อการเลือกวิธีสอนเช่นเดียวกับจุดประสงค์ก่อนกำหนดวิธีสอนควรวิเคราะห์ว่าเป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย หรือทักษะพิสัย

3. นักเรียน ปัจจัยที่น่าจะมีส่วนกำหนดวิธีสอน คือ ตัวของเด็กนักเรียน ระดับความสามารถ ความสนใจ ภูมิหลัง ประสบการณ์ วุฒิภาวะ ฯลฯ น่าจะได้พิจารณาด้วยเด็กคนละกลุ่มอาจจะต้องเรียนเรื่องเดียวกันด้วยว่าวิธีสอนที่แตกต่างกัน เพราะถ้าเลือกวิธีการสอนแบบเดียวกันอาจจะไม่บรรลุจุดประสงค์ก็ได้

4. ครูผู้สอน วิธีสอนบางวิธีต้องการครูที่มีลักษณะบางประการเป็นพิเศษ ดังนั้นครูควรพิจารณาว่าตนเองสามารถจะดำเนินการสอนตามกระบวนการของวิธีการสอนนั้น ๆ ได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่เหมาะกับบุคลิกของตนก็ควรเลือกวิธีอื่นที่จะสามารถดำเนินการเรียนการสอนอย่างได้ผล

วิธีสอนแบบต่าง ๆ

วิธีสอนโดยทั่วไปนั้นมีหลายวิธีด้วยกัน แต่วิธีสอนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้น ครูผู้สอนจะต้องวิเคราะห์เพื่อเลือกว่าวิธีการสอนแบบใดจึงเหมาะสมกับเด็ก ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher – Centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ครูเป็นผู้สอน ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ครูจะเป็น ผู้ชี้แจงหมาย ความคืบหน้า จัดกิจกรรมและวัดผล เป็นต้น วิธีสอนแบบนี้ ได้แก่วิธีการสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบสาธิต วิธีสอนโดยการทบทวน

2. วิธีสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil – Centered Method) ได้แก่ วิธีการสอนที่ให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนบทเรียนดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวไปสู่การค้นคว้า แนะนำสื่อการเรียนจนเด็กได้ความรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ วิธีการสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบบทบาทสมมุติ วิธีสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ วิธีสอนแบบเรียนปนเล่น ฯลฯ

วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง

วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ได้มีการแบ่งไว้หลายแบบตามที่ สุพิน บุญชูวงศ์ (2534 : 45-50) ได้กล่าวไว้ 3 แบบ ดังนี้

วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture Method)

หมายถึง วิธีสอนที่ครูพูด บอกเล่า อธิบายเนื้อหา หรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้เด็กฟัง โดยครูเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ มาแล้ว เด็กจะเป็นผู้มารับผลการศึกษา ค้นคว้าของครู เป็นการสื่อความหมายทางเดียว ดึงจากครูไปสู่เด็ก โดยเด็กจะมีโอกาสร่วมใน กิจกรรมการเรียนการสอนน้อยมาก

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อช่วยนำทางในการอ่านหนังสือของเด็ก
2. เพื่อใช้ในการตอบคำถามหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน
3. เพื่อช่วยประหยัดเวลาในการค้นคว้าและทดลองบางเรื่อง
4. เพื่อใช้อธิบายบทเรียนที่ยาก เพื่อนำทางให้เด็กเข้าใจและช่วยยั่วให้เด็กสนใจ
5. เพื่อต้องการสรุปบทเรียนทบทวน

ขั้นตอนในการสอน

1. การเตรียมการบรรยาย ต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอน เนื้อหาวิชานั้นให้ชัดเจน หารวิธีที่จะสร้างความสนใจของเด็กโดยเตรียมอุปกรณ์การสอนต่างๆ ให้เหมาะสม หรืออาจจะใช้วิธีการสอนแบบอื่น ๆ ร่วมด้วยก็ได้

2. การดำเนินการสอน การบรรยายอาจเริ่มจากการเสนอปัญหาหรือตั้งคำถาม เพื่อนำไปสู่การบรรยาย ในขณะที่บรรยายต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถามและตัวเองต้องพยายามใช้คำถามอยู่เสมอเพื่อทำให้เด็กเกิดความสนใจตลอดเวลา เวลาสอนควรใช้สื่อการสอนเพื่อเพิ่มความสนใจให้นักเรียน การเสนอเนื้อหาควรเริ่มจากสำคัญมากไปหาสำคัญน้อย และควรมีลีลาในการพูดที่ น่าสนใจด้วย

ข้อดี

1. สอนได้รวดเร็ว
2. สอนเด็กไม่จำกัดจำนวน ใช้สอนตั้งแต่กลุ่มเล็กจนถึงกลุ่มใหญ่
3. เหมาะสำหรับเนื้อหาที่ยาก จะทำให้ง่ายขึ้น ง่ายแก่การเข้าใจ
4. ส่งเสริมทักษะการย่อและการเขียน

ข้อจำกัด

1. เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนน้อย ทำให้หมดความสนใจ ถ้านั่งฟังมากเกินไป
2. เด็กบางกลุ่มอาจตามไม่ทัน อาจจะทำให้ไม่เข้าใจและเกิดความเบื่อหน่าย
3. ไม่ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ค่อยเหมาะสมกับการสอนเด็ก ปัญญา-อ่อนเรียนได้ และเด็กปกติในระดับประถมศึกษา

วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration Method)

หมายถึง วิธีสอนที่ครูมีหน้าที่ในการวางแผนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการแสดงหรือการกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง การกระทำหรือการแสดง ครูอาจจะเปิดโอกาสให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมได้บ้าง

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อกระตุ้นความสนใจให้เด็กมีความสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อหาที่ยาก ซึ่งต้องใช้เวลามาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น และประหยัดเวลา บางเนื้อหาอาจจะอธิบายให้เด็กเข้าใจได้ยาก การสาธิตจะทำให้เด็กเห็นขั้นตอน การดำเนินงานและเกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3. เพื่อพัฒนาการฟัง การสังเกต และการสรุปทำความเข้าใจในการสอนโดยวิธีสาธิตเด็กจะฟังคือช่วยอธิบายครุควบคู่ไปด้วย รวมทั้งต้องสังเกตขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ตลอดจนผลที่ได้จากการสาธิต และจึงสรุปผลของการสาธิตนั้น

4. เพื่อแสดงวิธีการ – หรือกลวิธี ในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ด้วย คำพูด เช่น การทำกิจกรรมในวิชาคหกรรม ศิลป ฯลฯ

5. เพื่อสรุปประเมินผลความเข้าใจบทเรียน

6. เพื่อใช้ทบทวนบทเรียน

ขั้นตอนในการสอน

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการสาธิตให้ชัดเจนและต้องสาธิตให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

2. เตรียมอุปกรณ์การสาธิตให้พร้อม และตรวจสอบความพร้อม

3. เตรียมกระบวนการสาธิต เช่น กำหนดเวลาและขั้นตอน จะเริ่มต้นดำเนินการและจบอย่างไร ผู้สาธิตต้องเข้าใจในขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้อย่างละเอียด

4. ทดลองสาธิตก่อนสอน ควรทดลองสาธิตเพื่อตรวจสอบความพร้อมตลอดจนผลที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดในเวลาสอน

5. ต้องจัดทำคู่มือการแนะนำหรือข้อสังเกตในการสาธิต เพื่อให้เด็กได้ใช้ประกอบในขณะที่มีการสาธิต

6. เมื่อสาธิตเสร็จสิ้นแล้ว เด็กควรได้ทำการสาธิตซ้ำอีก เพื่อเน้นให้เกิดความเข้าใจ ดีขึ้น

7. จัดเตรียมกิจกรรมหลังจากการสาธิต เพื่อให้เด็กได้เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการสาธิตนั้น ๆ

8. ประเมินผลการสาธิต โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของเด็กและผลของการเรียนรู้ การประเมินควรมีกิจกรรมหรือเครื่องมือ เช่น การทดสอบ การให้แสดงความคิดเห็นหรือ การอภิปรายประกอบ

ข้อดี

1. ส่งเสริมให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต รู้จักจำแนกสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ

2. ฝึกให้มีวิจรณ์ญาณในการวิเคราะห์ สิ่งที่พบเห็นได้อย่างเหมาะสม

3. ช่วยให้เป็นผู้มีเหตุผลและใช้เหตุผลในการสรุปกฎเกณฑ์ต่างๆได้อย่างถูกต้อง

4. สร้างนิสัยที่ดีให้มีความรับผิดชอบและมีความเชื่อมั่นในตนเอง

5. ช่วยพัฒนาความคิด ฝึกให้เป็นคนช่างคิด

6. ใช้เวลาน้อย สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย เกิดอันตรายจากการใช้เครื่องมือในการทดลองน้อย

ข้อจำกัด

1. เด็กทั้งชั้นไม่ได้รับประสบการณ์ทั่วทุกคน
2. เด็กได้เรียนรู้และจดจำได้น้อยกว่าการปฏิบัติ การทดลองด้วยตนเอง

วิธีสอนโดยการทบทวน (Reviewing)

หมายถึง วิธีสอนที่ครูทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปแล้วให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจว่าเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจนและแม่นยำ พอที่จะสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อทบทวนบทเรียนให้เข้าใจง่าย
2. เพื่อสรุป ประเมินผลความเข้าใจในบทเรียน

ขั้นตอนในการสอน

หมายถึงวิธีสอนที่ครูทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปแล้วให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจนและแม่นยำพอที่จะสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อทบทวนบทเรียนได้เข้าใจง่าย
2. เพื่อสรุป ประเมินผลความเข้าใจในบทเรียน

ขั้นตอนในการสอน

1. ครูกล่าวถึงเนื้อหาของบทเรียนที่เด็กเรียนไปแล้ว
2. ครูตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อหา บทเรียนที่ต้องการให้เด็กทบทวน
3. ครูนำเด็กให้อภิปรายเพื่อค้นหาคำตอบสำหรับเนื้อหาที่ต้องการให้เด็กทบทวน
4. ครูนำเด็กสรุปเพื่อตัดสินคำตอบของเด็กเกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการให้เด็กทบทวน

ข้อดี

1. ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาอย่างชัดเจน
2. ทำให้การเรียนมีความคงทนมากขึ้น
3. เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับกิจกรรมในแต่ละชั้น

4. เป็นเครื่องช่วยวัดจุดสำคัญของบทเรียน
5. เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็ก
6. ทำให้เด็กตระหนักถึงความต้องการที่จะต้องศึกษามากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัด

1. เป็นการยากที่จะให้เด็กทุกคน เข้าร่วมกิจกรรมได้
2. ครูต้องมีความชำนาญในการใช้เทคนิคหลาย ๆ อย่าง

วิธีการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method)

การสอนแบบอภิปรายเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์และนำเสนอความคิดของตนให้ผู้สอนและผู้เรียนอื่น ๆ ได้รับความรู้ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นตามมาด้วย ดังนั้นในการเรียนการสอนแบบอภิปรายนี้ ผู้สอนและผู้เรียนจะมีบทบาทร่วมในการอภิปรายเป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยฝึกให้เด็กเคารพในเหตุผลของผู้อื่น รู้จักการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี

ความมุ่งหมาย

ความมุ่งหมายของการสอนแบบอภิปราย คือ การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิด วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ประยุกต์และผสมผสานความรู้หรือสิ่งที่เรียนเข้าด้วยกัน ดังนั้นครูจึงควรใช้ วิธีสอนแบบอภิปรายเมื่อมีความต้องการ ดังนี้

1. เพื่อฝึกให้เด็กได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
2. ต้องการให้เด็กใช้ความคิดในการแก้ปัญหา เกิดความสนใจที่จะค้นหา

ความรู้ด้วยตนเอง

3. ต้องการให้เด็กได้รับแนวคิดหลาย ๆ ด้าน ที่มีต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยไม่

ด่วนสรุป

4. ต้องการให้เด็กได้มีส่วนร่วมและเข้าใจกระบวนการในการอภิปราย

5. ต้องการให้เด็กงอกงามทางด้านพุทธิพิสัย คือ ความเข้าใจ การวิเคราะห์

ข้อมูลการแปลความหมาย เป็นต้น งอกงามทางด้านจิตพิสัย คือ ด้านเจตคติต่าง ๆ

ขั้นตอนในการสอน

1. ขั้นเตรียมการอภิปราย จะมีการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ คือ
 - 1.1 กำหนดจุดประสงค์ของการอภิปราย
 - 1.2 กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะอภิปราย
 - 1.3 เตรียมบุคคลที่จะร่วมการอภิปราย ตลอดจนกำหนดบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล
 - 1.4 เตรียมวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ ๆ จะใช้ในการอภิปราย
 - 1.5 กำหนดช่วงเวลาในการอภิปราย
 - 1.6 ชักซ้อมกับบุคคลที่จะร่วมการอภิปรายและผู้ที่จะร่วมฟังการอภิปรายถึงบทบาทและหน้าที่ของทั้งสองกลุ่มระหว่างการอภิปราย
2. ขั้นอภิปราย มีการดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 2.1 แนะนำผู้อภิปรายและหัวข้อในการอภิปรายแก่ผู้ฟัง
 - 2.2 อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการอภิปรายและการฟังอภิปราย
 - 2.3 ผู้อภิปรายดำเนินการอภิปรายโดยเสนอประเด็นในการอภิปราย
 - 2.4 ผู้อภิปรายอาจใช้สิ่งต่าง ๆ ประกอบการอภิปราย
 - 2.5 ผู้อภิปรายเชิญชวนให้ผู้ฟังเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น
 - 2.6 ผู้อภิปรายสรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
 - 2.7 ระหว่างการอภิปรายครูควรดูแลความเรียบร้อยโดยทั่วไป
3. ขั้นสรุปและประเมินผลการอภิปราย ควรมีการดำเนินการดังนี้
 - 3.1 ครูสรุปประเด็นสำคัญต่าง ๆ จากการอภิปราย
 - 3.2 ครูสรุปหลักเกณฑ์และข้อยุติจากการอภิปรายถ้าจำเป็นต้องมีข้อสรุปเพื่อตอบปัญหาบางอย่าง
 - 3.3 ครูประเมินผลการอภิปราย
 - 3.4 อาจมีการติดตามผลจากการอภิปรายหรือให้เขียนข้อคิดเห็นจากการอภิปรายได้

ข้อดี

1. ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น สามารถคิดวิจารณ์อย่างเป็นอิสระ
2. ส่งเสริมให้เกิดทักษะทางภาษาทั้งการฟัง การพูดและการอ่าน
3. ส่งเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง
4. ส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น อันเป็นวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย

ข้อจำกัด

1. ต้องใช้เวลาเตรียมทั้งด้านผู้อภิปราย ผู้ฟัง และสถานที่
2. การสนทนาแบบอภิปรายผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถ และการเตรียมของ ผู้อภิปราย ถ้าผู้อภิปรายดำเนินการไม่ได้ การสนทนาแบบนี้อาจจะล้มเหลว
3. ไม่อาจใช้สอนให้เกิดความสามารถทางทักษะพิสัยได้ (พูลสุข กิจรัตน์ 2531 : 103)

วิธีสอนแบบบทบาทสมมุติ (Role Playing Method)

การสอนแบบบทบาทสมมุติ คือ การให้เด็กแสดงบทบาทของผู้อื่น หรือสิ่งอื่นตามสภาพการณ์ที่สมมุติขึ้น เพื่อให้ผู้แสดงได้แสดงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของผู้ที่ตนสวมบทบาทอยู่ บทบาทและสภาพการณ์สมมุตินี้อาจเตรียมมาก่อนที่จะแสดงบทบาทสมมุติหรือไม่ได้เตรียมมาก่อนก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แสดงบทบาทแก้ปัญหาและตัดสินใจภายใต้สภาพการณ์ที่สมมุติขึ้นมา

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์เบื้องต้นจากบทบาทสมมุติ เพื่อให้เข้าใจความคิดของผู้อื่น ที่ตนสวมบทบาทอยู่
2. เพื่อให้เด็กกล้าแสดงออกและภาคภูมิใจในตนเอง
3. การแสดงบทบาทสมมุติเป็นโอกาสให้ผู้สอนได้สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของเด็ก
4. การแสดงบทบาทสมมุติช่วยให้เด็กเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม
5. การแสดงบทบาทสมมุติที่นักเรียนสวมบทบาทบุคคลอาชีพต่าง ๆ ในสังคม จะ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงลักษณะของงานและคุณสมบัติของผู้มีอาชีพอื่น ๆ ด้วย (กรมวิชาการ 2521 : 122-124)

ขั้นตอนในการสอน

1. ชั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1.1 กำหนดจุดประสงค์การสอน กำหนดขอบเขตของปัญหาที่ต้องการใช้การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อตอบคำถามหรือแก้ปัญหา

1.2 กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ นอกจากนั้นก็ควรพิจารณาสถานการณ์ให้สอดคล้องกับระดับและวัยของเด็กให้มีเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง มีปัญหาข้อขัดแย้งให้เด็กได้คิดแก้ปัญหา

2. ชั้นแสดง แบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ๆ 6 ขั้นตอน คือ

2.1 อุ่นเครื่อง โดยการเล่าเรื่องหรือสถานการณ์ให้เด็กกระตือรือร้นที่จะเรียนและเห็นประโยชน์จากการร่วมบทบาทสมมติ

2.2 การเลือกตัวผู้แสดง ควรเลือกผู้ที่สมัครใจแสดงและเป็นผู้ที่เหมาะสมกับจุดประสงค์การสอน

2.3 การจัดฉากแสดง อาจทำง่าย ๆ หรือให้คล้ายกับจริงก็ได้

2.4 การเตรียมผู้สังเกตการณ์ โดยครูจะกำหนดให้กำลังสังเกตการณ์ในสภาพการณ์ต่าง ๆ

2.5 เตรียมความพร้อมก่อนการแสดง เพื่อช่วยขจัดความตื่นเต้นและเพื่อให้เด็กเข้าใจสถานการณ์มากขึ้น

2.6 ชั้นแสดงตามบทบาท

3. ชั้นวิเคราะห์และอภิปราย หลังจากการแสดงบทบาทสมมติสิ้นสุดลง จะมีการวิเคราะห์การแสดงและอภิปรายร่วมกัน โดยมุ่งวิเคราะห์พฤติกรรมการแสดงออกโดยไม่วิจารณ์ว่าผู้แสดงดีหรือไม่ดี

4. ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป คือกระตุ้นให้เด็กและเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา อันจะทำให้เด็กมีความคิดกว้างขวางขึ้น สามารถสรุปและสร้างความคิดรวบยอดได้

ข้อดี

1. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีของเด็กก่อนบุคคลอื่นในสังคม
2. ส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาท
3. ส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก
4. เป็นโอกาสให้เด็กฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ
5. ช่วยให้การเรียนสนุกสนานมากขึ้น

ข้อจำกัด

1. การใช้บทบาทสมมุติต้องการเตรียมการนานและรอบคอบ ทั้งด้านครูและเด็ก
2. การเรียนการสอนแบบนี้ต้องใช้เวลา
3. การเรียนแบบนี้จะล้มเหลว ถ้าเด็กไม่ให้ความร่วมมือในการแสดง การสังเกตและการอภิปราย
4. ควรจัดบทบาทสมมุติให้คล้ายกับสถานการณ์จริง มิฉะนั้นจะกลายเป็นการเล่นที่ไม่มีจุดหมายต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร

วิธีการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamic)

การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ คือ การสอนที่让孩子们มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เช่น องค์กรประกอบส่วนตัวของบุคคล จุดมุ่งหมาย ทักษะ ประสบการณ์ ความรู้และลักษณะภายนอกต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะรวมกันและดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมาย

1. ให้เด็กรู้จักกลุ่มมากที่สุด ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
2. ให้เด็กค้นพบคำตอบด้วยตนเอง จะทำให้จดจำได้ดีกว่าการได้รับคำตอบเล่าจากคนอื่น
3. ให้เด็กได้คิดวิเคราะห์โดยเน้นความสำคัญทักษะกระบวนการมากกว่าผล
4. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และมุ่งให้เด็กนำความรู้ไปใช้ใน

ชีวิตประจำวัน (พูลสุข กิจรัตน์ 2531 : 127-128)

ขั้นตอนในการสอน

1. ขั้นเตรียมการ ครูจะกำหนดจุดประสงค์ในการสอนและจุดประสงค์ในการใช้กลุ่มสัมพันธ์ มีการวางแผนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เอกสารและอุปกรณ์ต่าง ๆ
2. ขั้นสอน เมื่อดำเนินการสอนจะมีขั้นตอนย่อยดังนี้
 - 2.1 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มที่วางแผนไว้แล้ว โดยพยายามให้เด็กมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทำงานต่าง ๆ กัน เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนาวิธีการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

2.2 วิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น

2.2.1 วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยการตั้งคำถาม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์และการทำงานกลุ่ม

2.2.2 วิเคราะห์เนื้อหาจากการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

2.3 สรุปและนำไปใช้ เด็กจะจัดระบบความคิดให้เป็นหมวดหมู่และนำไปใช้ เพื่อแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่

2.4 การประเมินผล ครูจะประเมินผลว่าการจัดการสอนบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

ข้อดี

1. เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการร่วมกิจกรรมกลุ่มทำให้การเรียนรู้มีความหมาย
2. ส่งเสริมให้เด็กได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. ส่งเสริมให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อบุคคลอื่นในสังคม
4. เด็กสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้

ข้อจำกัด

1. เป็นการเรียนที่ต้องใช้เวลามาก
2. ต้องการการวางแผนการจัดกระบวนการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพจึงจะได้ผล

วิธีสอนแบบทดลอง (Laboratory Method)

หมายถึงวิธีสอนที่ให้เด็กศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง พิสูจน์สมมติฐาน หรือค้นคว้าพบข้อความต่าง ๆ (สุพิน บุญชูวงศ์ 2534 : 50-51)

ความหมาย

1. เพื่อให้เด็กได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการสังเกตและทดลอง
2. เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ในการทดลองซึ่งจะช่วยให้เด็กสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการทดลอง

ขั้นตอนในการสอน

1. ขั้นนำให้เกิดความเข้าใจและแรงจูงใจ ครูเสนอแนะสิ่งที่จะทำการทดลอง อธิบายให้เด็กเข้าใจในวิธีการทดลอง แจกคำแนะนำหรือคู่มือในการทดลอง
2. ขั้นทำการทดลอง เด็กทุกคนอาจทำการทดลองในปัญหาเดียวกันหรือแตกต่างกันก็ได้ การทดลองจะกินเวลาเท่าไรย่อมแล้วแต่ลักษณะของการทดลองนั้น ๆ
3. ขั้นเสนอผลการทดลอง หลังจากทดลองหรือเมื่อการทดลองใกล้เสร็จเด็กต้องมารวมกันเพื่ออธิบายถึงวิธีการที่จะเสนอผลการทดลองว่าจะทำอย่างไร ซึ่งอาจทำได้โดย

3.1 อธิบายถึงธรรมชาติและความสำคัญของปัญหาแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคนที่ทำการทดลอง

3.2 รายงานข้อมูลหรือข้อค้นพบที่รวบรวมได้

3.3 แสดงตัวอย่างที่เป็นวัสดุหรือในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้จากผลงาน

3.4 แสดงนิทรรศการผลงานด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งการอธิบายประกอบ

ข้อดี

1. เป็นการเรียนรู้โดยการกระทำ
2. เป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสหลาย ๆ ด้าน
3. ทำให้จำได้นาน เนื่องจากการเรียนรู้จากของจริง

ข้อจำกัด

1. สิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์
2. ใช้เวลาในการสอนมาก

จากวิธีสอนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น วิธีสอนบางวิธีครูสามารถพิจารณาตัดบาง ขั้นตอนที่อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ไม่จำเป็นที่จะต้องทำตามลำดับ ขั้นตอนทุกขั้นตอนเสมอไป ซึ่งบางขั้นตอนนั้นอาจจะยากเกินไปหรือใช้เวลามากไปสำหรับเด็ก ครูควรพิจารณาตัดออกไปได้ เช่น วิธีสอนแบบทดลอง ขั้นตอนในการสอนขั้นที่ 3 คือขั้นเสนอผลการทดลอง ข้อย่อยที่ 1 อธิบายถึงธรรมชาติและ ความสำคัญของปัญหาแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคนที่ทำการทดลอง เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ อาจจะไม่สามารถอธิบายถึงธรรมชาติและ ความสำคัญของปัญหาได้ ครูอาจจะข้ามไปยัง ข้อที่ 2 คือใช้รายงานข้อมูล หรือข้อค้นพบเลยก็ได้ ทั้งนี้ครูต้องสังเกตความสามารถของ กลุ่มหรือเด็กแต่ละคนก่อน ถ้ามีเด็กคนใดทำได้ก็ทำ ถ้าทำไม่ได้ก็ไม่ควรจะให้ทำ

นอกเหนือจากวิธีสอนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว อาจจะมีวิธีสอนอีกหลายวิธีที่จะ นำมาสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้บ้าง แต่ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของครูผู้สอนเป็นหลัก มี

วิธีสอนอีก วิธีหนึ่งซึ่งสามารถใช้อย่างได้ผลกับเด็กเล็ก หรือเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ เนื่องจากระดับสติปัญญาของเขาอาจจะทำกับเด็กเล็ก ทั้ง ๆ ที่มีอายุมากกว่า โดยเฉพาะตามธรรมชาติของเด็กพวกนี้มักจะชอบเล่นอยู่แล้ว วิธีสอนนั้นคือ

วิธีสอนแบบเล่นปนเรียน (Play way Method)

เป็นวิธีสอนที่ ผู้คิดขึ้นเพื่อให้เด็กได้เล่นควบคู่ไปกับการเรียน วิธีสอนนี้นิยมใช้สอนเด็กเล็กถึงระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาลศึกษาหรือการศึกษาก่อนวัยเรียน) และระดับประถมศึกษา เพราะว่าเด็กวัยนี้เป็นวัยที่ไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบเคลื่อนไหวไปมาอยู่เสมอ มีความอยากรู้อยากเห็น ดังนั้นวิธีสอนแบบนี้จึงเป็นวิธีนี้จะนำเอาความซุกซน ความอยากรู้อยากเห็นมาเป็นการเรียนรู้ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ด้วยความสนุกสนาน การสอนด้วยวิธีนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเล่นในสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษานั้นเอง

การสอนแบบนี้มุ่งให้เด็กได้รับทั้งความรู้ เจตคติ ทักษะ ตลอดจนความเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีวินัยในตนเอง ซึ่งเด็กจะได้รับสิ่งเหล่านี้โดย ไม่รู้ตัว ได้สนุกสนานและพักผ่อนไปในตัว ไม่เบื่อที่จะเรียน จึงถือได้ว่าเป็นวิธีการสอนที่ สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กโดยแท้

อเนกในการจัดกิจกรรมตามวิธีสอนแบบเล่นปนเรียน นี้ ครูจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่า เด็กวัยนี้ชอบเล่นมากกว่าเรียน และยังมีความผูกพันอยู่กับวัตถุ ดังนั้นการจัดกิจกรรมครูจะต้องหาสื่อการสอน เช่น รูปภาพ หุ่นชนิดต่าง ๆ บัตรคำ บัตรภาพ ฯลฯ มาประกอบด้วย จะทำให้การเรียนการสอนได้ตรงความมุ่งหมาย

สรุป

สรุปหลักและวิธีการสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ จำเป็นจะต้องเตรียมความพร้อมทางการเรียน โดยยึดหลักการจัดการเรียนการสอน ถ้าเหมาะสมกับศักยภาพ และเพื่อลักษณะการเรียนการสอนที่ดีนำมาใช้ นอกจากนี้ครูผู้สอนจะต้องรู้จักเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ซึ่งอาจใช้หลาย ๆ วิธีร่วมกัน หรือใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง ที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่มีลักษณะต่างกันตามระดับสติปัญญาความสามารถในการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน และศักยภาพในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็กปัญญาอ่อนเป็นรายบุคคล

